

**LESY V PROBLEMATICE ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
PRŮMYSLOVÉHO OSTRAVSKA****MIROSLAV HAVRLANT****Katedra geografie Pedagogické fakulty v Ostravě, Dvořákova 7****Содержание****ЛЕСА В ПРОБЛЕМАТИКЕ ЖИЗНЕННОЙ СРЕДЫ
ОСТРАВСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОЙ ОБЛАСТИ****Мирослав Гаврлант**

Остравская область сильно промышленно загрязнена и страдает значительным недостатком лесов, которые служили бы местом отдыха. Общая территория 300-тысячного города составляет 167,7 км² и на ней находится 1636 га лесов, которых нельзя полностью использовать, так как их большая часть находится под постоянным сильным влиянием концентрированной промышленности и густоты населения. Эти леса не составляют сплошных массивов и находятся в таком технико-биологическом состоянии, что использовать можно только 669 га/и то еще в загрязненной атмосфере). Самые большие затруднения возникают у жителей городского центра, между тем, как жители новых кварталов Южного Города у Порубы в относительно лучшем положении. В данной ситуации появляется определенная возможность использования антропогенных форм рельефаотвалов к облесению и расширению зеленых пространств в городе, которые после определенных обработок могли бы служить ежедневному отдыху. В Остравско-карвинском районе были уже на некоторых местах такие намерения успешно реализованы.

Summary**THE FORESTS IN THE PROBLEMS OF ENVIRONMENT OF THE OSTRAVA
INDUSTRIAL AGGLOMERATION**

The Ostrava industrial area, whose environments is strongly degraded, suffers from the absence of forests with a recreational function. The whole area has 167.7 sq. km and 300,000 inhabitants but on the cadastre of the town there are only 1,636 ha of forests which cannot be made full use of because the greater part of them are under a strong influence of concentrated industry and dense settlement. They are scattered from the areal point of view and their technical and biological conditions make it possible to use only 669 ha (which are, moreover, in areas with great atmosphere pollution). The greatest problems are in the central part of the town while in the new parts of the town (Jižní Město and Poruba) the situation is relatively better. In the given situation it may be possible to use the anthropogenic forms of relief (tips) for forrestation with the goal to raise the green areas which could, after modification, serve the everyday recreation of inhabitants. In OKR (The industrial agglomeration of Ostrava-Karviná area) such designs have been successfully tested in some localities.

Ostravská průmyslová oblast představuje krajinu silně narušenou ve všech složkách geosféry vlivy průmyslové činnosti. Dlouho trvající těžba dřeva pro potřebu průmyslových závodů do značné míry ovlivnila biosféru, zvyšující se produkce odpadových látek mění také kvalitu půd a vegetace je jimi ovlivňována přímo i ve zprostředkované formě. Dřívější zalesněná krajina se silně změnila a lesy pokrývají jen malou část území města Ostravy i celého Ostravsko-karvinského revíru. Ke změnám došlo i v druhové skladbě rostlinných společenstev.

Vlivem těchto skutečností ztratily lesy v této oblasti svou původní hospodářskou funkci a také jejich funkce bioklimatická se zmenšila na minimum. Současná rozloha lesů v Ostravě 1 636 ha představuje pouze 9,8 % rozlohy města. Lesní porosty jsou v plochách roztráštěné a excentricky rozmístěné, převážná jejich část je ve východní části města, kde je také nejnižší sídelní zástavba. V blízkosti městského centra a průmyslových areálů se lesy nevyskytují. Také ostatní veřejné zeleně je málo a spolu s existujícími lesy stěží mohou plnit funkci rekreační, která je v životním prostředí průmyslové oblasti nanejvýš potřebná.

Požadavky na kvalitu lesních porostů, které mají plnit rekreační funkci, jsou poněkud odlišné od potřeb hospodářských. Týkají se jak druhové skladby, tak patrovosti lesních porostů, jejich průchodnosti aj. Využitelnost lesů je však závislá i na jiných než biologických faktorech, k nimž patří např. reliéf, sklon svahů a jejich expozice, výška hladiny spodní vody aj. Velmi důležitým faktorem se stává poloha veřejně přístupné zeleně. Velmi nepříznivě se projevuje nedostatek těchto ploch ve vlastním centru, tj. v administrativní a obchodní části města, v obytných okresech, hygienické pásy kolem průmyslových závodů jsou zanedbatelné. Jedinou výjimkou jsou Komenského sady u řeky Ostravice o rozloze 36 ha, které však jsou ve značně znečištěném prostředí inverzní kotliny, v nichž po třetinu roku panuje bezvětří. Ze 75 ha rozdrobených lesních porostů pouze 5 ha lesoparku je využitelných pro rekreační účely. Druhý ostravský obvod — Slezská Ostrava se rozkládá na vyvýšené Orlovské tabuli. Převážně to je obytná část města s roztroušenou bytovou zástavbou, s rozsáhlým chemickým průmyslem v Hrušově, hutním kombinátem NHKG v Kunčicích, několika doly a dvěma centrálními odvaly karbonské hlusiny. V této části města největším lesním komplexem, jehož porosty na sebe navazují, jsou v převažující míře listnaté porosty v blízkosti obytné zástavby. K 556 ha těchto lesů nutno přičíst 104 ha lesoparku, v němž je umístěna ZOO, avšak celkově využitelných k rekreaci je pouze 203 ha. Také tyto porosty jsou pod silným vlivem spadu nečistot a exhalací. Třetí ostravský obvod, tj. Vítkovice s koncentrací průmyslu (VŽKG aj.) a nově vybudované Jižní Město má lesní porosty pouze na jižním okraji o rozloze 620 ha. Počet obyvatel zde značně převyšuje předcházející obvody a dosahuje 100 000. Jižní Město má relativně nejlepší podmínky v kvalitě životního prostředí, avšak větší část lesních porostů může být využita pouze pro turistiku jednak proto, že jsou značně rozdrobeny, jednak proto, že v pahorkovité krajině mohou plnit spíše funkci estetickou, pro rekreační využití přichází proto v úvahu jen 227 ha. Ve čtvrtém ostravském obvodu žije rovněž téměř 100 000 obyvatel. Lesní porosty na severozápadním okraji přecházejí do blízkého zázemí města v Hrabýňské pahorkatině. Na území města tyto porosty dosahují rozlohy 281 ha, za hranicemi města 491 ha, avšak využitelných k rekreaci je pouze 234 ha. Blízkost členité a zalesněné Hrabýňské pahorkatiny však poskytuje velmi dobré podmínky pro rekreaci, jejíž kvality spolu s vyhovujícími klimatickými poměry jsou zvýšeny i hygienicky vyhovující atmosférou.

Ostatní ostravské obvody mají tedy rekreační možnosti spojené s využitím lesních

prostů značně omezené. Za této situace se hledají možnosti k využití ploch na území města, které jsou jinak nevyužitelné, s tím, že by se zalesnily. Mezi ně patří početné haldy, jejichž materiál složený převážně z břidlic a pískovců poměrně rychle zvětrává, ozelenuje se přirozenou cestou a dá se také rekultivovat. Nejvíce již zalesněných hald se vyskytuje v druhém obvodu. Současně nasypávané centrální odvaly po etážích jsou postupně tvarovány, takže rekultivační možnosti jsou časově značně vzdálené. Rada starých hald, které jsou z velké části porostlé, zapadá dobře do členité krajiny, plní funkci estetickou a některé slouží i rekreaci, zvláště v místech blízkých hornických kolonií. Jako příklad uvádíme tzv. Štěpánův sad na staré haldě bývalého dolu Jakub na Zárubku, kde místní občané vysadili před několika desítkami let dřeviny přímo do haldového substrátu a později ve vzrostlém lese zřídili sportoviště. Hezký příklad vhodného využití je také v Michálkovicích, kde na haldě dolu Petr Cingr v centru této městské části byl zřízen park. Velmi dobře se v něm daří dřevinám. Zajímavý projekt byl vypracován na využití tzv. Trojického údolí, kde v návaznosti na bývalou šachtu a řadu hald se uvažuje o vybudování rekreační zóny, ve které by některých hald bylo využito ke zřízení arboreta (celý tento areál by byl propojen se zoologickou zahradou). Zvětrávající karbonské horniny, jak ukázaly četné pokusy, poskytují výživný substrát téměř pro všechny dřeviny.

Tab. 1. Přehled lesních porostů v jednotlivých částech města

Obvod	Plocha v km ²	Počet obyvatel k 31. 12. 1974	Hustota zalidnění na 1 km ²	Lesní porosty v ha	Využitelnost lesních ploch k rekreaci v ha
Ostrava					
1	22,0	70 815	3 218	75,05	5,02
2	44,1	34 713	787	660,15*)	203,14
3	69,2	97 792	1 409	620,31	226,77
4	32,4	96 771	2 988	280,76**)	234,13
Celkem	167,7	300 091	1 790	1 636,27	669,06

*) 167,91 ha v Rychvaldě a Petřvaldě.

**) 490,69 ha v Hrabyněské pahorkatině.

Možnost využití lesních porostů na území města je větší měrou podmíněna technicko-melioračními zásahy (průklesty, vymýcením buřeně, odvodněním, změnou biologické skladby). Další podmínkou je zřízení speciálního lesního závodu, který by spravoval lesní porosty určené pro rekreaci odlišně od těch, které mají hospodářskou funkci (produkce dřeva).

Tab. 1. The survey of the forest in the individual parts of the city.

Tab. 1. Обзор лесных насаждений в отдельных районах города.

